

НІМЕЦЬКІ ЕМОЦІЙНІ ПОНЯТТЯ БЕЗПЕКИ, ЗАХИЩЕНОСТІ ТА ЗАТИШКУ НА ТЛІ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ ОПОЗИЦІЇ ORDNUNG «ПОРЯДОК» — CHAOS «ХАОС»

Мізін К. І.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі (Переяслав, Україна)
ORCID iD: 0000-0002-5216-6032
kmizin@i.ua

Колесник О. С.

Київський університет імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)
ORCID iD: 0000-0002-1618-3804
o.kolesnyk@kubg.edu.ua

У статті аналізуються мовні засоби репрезентації концептів емоційної сфери, актуалізовані у структурі німецькомовної картини світу. До фокусу багатоаспектного міждисциплінарного аналізу потрапили концептуалізовані емоції, пов'язані з поняттями безпеки, захищеності та затишку. Методологічну призму інтерпретацій становлять постулати лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики та лінгвосеміотики, переосмислені у вимірі М-логіки, теорії міфологічно-орієнтованого семіозису й лінгвоуніверсологічних студій. Соціокультурні та етноспецифічні властивості вербальних репрезентацій емоцій «затишкового квартету» інтерпретуються у логіко-філософському сенсі та осмислюються як маніфестації протидії страху перед майбутнім, що є чинником ентропії для «німецького духу». Феномен етно- й лінгвокультурної маркованості емоційних концептів „Sicherheit“, „Geborgenheit“, „Zuverlässigkeit“ та „Gemütlichkeit“ інтерпретується у сенсі набуття ними аксіологічної значущості та розглядається крізь призму німецької лінгвокультурної опозиції „Ordnung“ ‘порядок’ — „Chaos“ ‘хаос’. Реконструкція смислових наноміфів у внутрішній формі імен концептів „Sicherheit“, „Geborgenheit“, „Zuverlässigkeit“ та „Gemütlichkeit“ здійснена на основі етимологічного аналізу відповідних номінативних одиниць. У статті обговорюється трансформація вихідних смислових наноміфів, співвіднесених зі сценаріями германської міфології як інхоативної конфігурації етноспецифічного варіанта світу, у вторинні міфосимулякри, що функціонують у варіантах картин світу у контексті глобалізації. Кореляції феноменів емоційної сфери та відповідних концептів встановлені з використанням універсальної багатомірної моделі, у якій людина постає як біовітальна й біосоціальна відкрита система. Виявлена тенденція до формування вторинних міфів-симулякрів демонструє викривлення орієнтації системи (лінгвокультури, картини світу німців, національного сегмента семіосфери) вздовж категоризаційного вектора «Порядок».

Ключові слова: емоція, емоційний концепт, система, оператор, семантика.

Kostiantyn Mizin, Oleksandr Kolesnyk

German Emotional Concepts of Safety, Protection and Comfort through the Prism of the Linguo-Cultural Opposition of *Ordnung* ‘Order’ — *Chaos* ‘Chaos’

This paper considers verbal means of representing concepts of the sphere of emotions within the framework of German language worldview. The article targets conceptualized emotions connected to the notions of safety, protection and comfort. The methodology of analysis employs fundamental notions of linguo-cultural studies, cognitive linguistics and linguo-semiotics realigned along the basic point of M-logic, the theory of myth-oriented semiosis and universalia-oriented studies. Socio-cultural and ethnic peculiarities of verbal representations of the emotions belonging to the “comfort quartet” are interpreted as manifestations of the system’s (German “national spirit’s”) compensating for the fear of the future that appears to the factor of entropy. Ethnic and linguo-cultural features of the „Sicherheit“, „Geborgenheit“, „Zuverlässigkeit“, and „Gemütlichkeit“ concepts are addressed as markers of axiological significance and further viewed through the prism of the „Ordnung” ‘Order’ — „Chaos” ‘Chaos’ opposition. Semantic “nano-myths” encoded in the inner form of the concepts’ names are reconstructed via the etymological analysis of the units „Sicherheit“, „Geborgenheit“, „Zuverlässigkeit“, and „Gemütlichkeit“. The article discusses the transformation of primal semantic nano-myths correlated with scenarios of Germanic mythology as inchoative matrices projected onto the ethnic worldviews into secondary mythic simulacra unfolding in multiple alternative worlds in the globalized context. Correlations between the emotional phenomena and respective

concepts are outlined and specified via a multidimensional universal model that treats a human being as a biovital and biosocial open system. The highlighted tendency towards construing the said secondary mythic simulacra demonstrates the distortion in the system's (German linguoculture's, worldview's or a national semiospheric segment's) orientation along the "Order" categorization vector.

Key words: *emotion, emotional concept, system, operator, semantics.*

Вступ. Цифрові технології формують принципово нові уявлення про устрій світу та сутність життя, породжуючи поняття на кшталт "artificial intelligence" «штучний інтелект», "digital worlds" «цифрові світи», "virtual personality" «віртуальна особистість» і под. Це вимагає переосмислення природи людини, зокрема її емоційного світу. Міждисциплінарність сучасних лінгвістичних студій уможливорює інтегративні багатовекторні інтерпретації тих мовних одиниць, які позначають лінгвокультурні концепти (останні об'єктивують: 1) базові смисли концептуалізованого екзистенційного досвіду (знання про світоустрій і природу об'єктів у ньому); 2) концептуалізовані «навігаційні орієнтири» категоризації і практично-перетворювальної діяльності (духовні, моральні, етичні цінності) та 3) концептуалізовані психокінетичні стани суб'єктів категоризації — емоції людей). Такі інтерпретації вербальних репрезентацій емоцій дають змогу зробити певні припущення щодо структури «емо-культурної матриці» представників певного мовного етносу.

Сьогоднішня глобалізація супроводжується антиглобалізаційними процесами, зокрема посиленням етноцентричних тенденцій в європейському мовному й культурному просторі (Mizin & Letiucha, 2019, p. 237). Тому вивчення лінгвокультурних концептів, які репрезентують емоції, передбачає поєднання двох протилежних підходів — універсологічного та етноцентричного. Таке поєднання ґрунтується на тому факті, що, з одного боку, емоції є універсальними буття, являючи собою видовий психонергетичний модус буття біовітальних систем у багатовимірних інформаційних просторах, а з другого, є варіативними флуктуатами, що корелюють з національними сегментами семіосфери, тому вони можуть виявляти етноспецифічність (Колесник, 2013). З огляду на це до фокусу нашої уваги потрапили вербальні репрезентації емоційних концептів, що містять смисли соціальних (похідних від базових, вторинних, комплексних) емоцій. Останні є результатом соціальної інтеракції індивідів, утворюючись шляхом комбінування базових емоцій (див. детальніше: Friedlmeier, Coaraci & Cole, 2011). Глом формування соціальних емоцій слугує динаміка емоційних виявів людини, оскільки емоції постійно змінюються відповідно до варіативних сценаріїв буття, що роз-

гортаються у змінних контекстах. Комбінації базових емоцій у комплексних емоціях складно визначити навіть за допомогою сучасних наукових методів і методик, тому не всі соціальні емоції є ідентифікованими, а їх список залишається відкритим. При цьому найбільш дифузними та складними є ті соціальні емоції, які набули в тому чи іншому лінгвосоціумі етно- й лінгвокультурної релевантності.

Базові емоції необхідні для виживання людини як виду. Страх, зокрема, є універсальним сигналом про будь-який вплив на систему (людину) або її трансформацію, що потенційно призводить до її знищення. Точніше, базовим є первинний (фізичний) страх, який виникає як реакція на реальну (фізичну) загрозу. У процесі соціалізації на основі страху-інстинкту сформувалися більш складні — соціально й культурно марковані — якості цієї емоції, зокрема метафізичний страх. Засновник філософської течії екзистенціалізму С. К'єркегор відзначав, що цей страх має екзистенційне значення для існування індивіда (див., напр.: Kierkegaard, 2020). Цю ідею підхопили німецькі мислителі, передусім М. Гайдеггер, який визначив метафізичний страх (*Angst*) як *Grundbefindlichkeit* «основний стан» буття (Heidegger, 1979, S. 135). Це означає, що страх перед руйнацією системи (смертю людини) є фундаментальним стимулом для її адаптивних та еволюційних трансформацій.

Те, що на цю проблему звернули увагу саме германські філософи, можна пояснити не лише їхніми філософськими поглядами, але й впливом «семіосферного фону» відповідних картин світу, бо фізичний і метафізичний страхи мають у германських мовах, на відміну від, наприклад, східнослов'янських, окремі мовні позначення (пор. також фр. *angoisse*, чес. *uzkost*, пол. *lek*). Якщо порівняти назви страху в деяких германських мовах (зліва представлена лексема на позначення фізичного страху, а справа — метафізичного), то виявимо, що останній може передаватися навіть не одним словом, а двома дуже близькими за змістом лексичними одиницями: нім. *Furcht* — *Angst*, англ. *fear* — *angst / anxiety*, дан. *frygt* — *angst*, швед. *fruktan* — *ångest / rädsla*, норв. *frykt* — *angst / redsel*. Така синонімія є одним із тих критеріїв, які можуть свідчити про релевантність поняття «метафізичний страх» для германських лінгвокультур.

Нині проблему метафізичного страху активно опрацьовують психологи. Однак соціокультурна природа цього феномену стимулювала численні дослідження на межі соціолінгвістики й когнітивістики. Так, у кінці минулого століття з'явилися фундаментальні праці А. Вежбицької та З. Кьовечеша (Kövecses, 1986, р. 1990; Wierzbicka, 1999), у яких започатковане вивчення емоційних концептів крізь призму їх взаємодії з когніцією людини та її мовою, де чільне місце займає питання розмежування фізичного й метафізичного страхів. А. Вежбицька, зокрема, цілий розділ присвятила аналізу емоційного концепту „Angst“, який вона розглядає у тісному зв'язку з такими культурно релевантними для німців концептами, як „Ordnung“ «порядок» і „Sicherheit“ «безпека» (Wierzbicka, 1999, pp. 123–168). Її ідеї сприяли появі низки мовознавчих студій, де висвітлюється питання своєрідної організації емоційного світу німців (див., напр.: Mizin & Letiucha, 2019; Mizin & Ovsienko, 2020; Oster, 2012; Stefanowitsch, 2004; Wilson & Lewandowska-Tomaszczyk, 2017).

Розвиваючи думку А. Вежбицької, ми виявили, що хаосу та метафізичному страху протистоїть у німецькомовному культурному просторі «безпеково-затишковий квартет»: концепти «Sicherheit» «безпека, що генерується впевненістю», „Geborgenheit“ «екзистенційна захищеність; укриття; перебування в місці, де можна почуватися у безпеці», „Zuverlässigkeit“ «надійність; упевненість» та „Gemütlichkeit“ «затишність; душевність; комфорт; захищеність» (Mizin & Petrov, 2021, р. 50). Ці концепти сприяють виникненню певної рівноваги в емоційному світі німців, оскільки хаос і страх створюють тут невідповідність між гармонією внутрішнього світу та дисгармонією зовнішнього, у якому різні історичні та соціокультурні чинники породжують той страх перед майбутнім, що гнітить «німецький дух». Зважаючи на це, метою пропонуваної розвідки є спроба реконструкції базових смислів, закодованих у внутрішній формі імен концептів цього «квартету», крізь призму лінгвокультурної опозиції „Ordnung — Chaos“. Методологічно ця реконструкція ґрунтується на положеннях лінгвоуніверсології, включаючи міждисциплінарні аналогові синтетичні процедури «М-логіки» (див. детальніше: Kolesnyk, 2020).

Методологічні зауваги. Глом для встановлення кореляцій феноменів емоційної сфери та відповідних концептів слугує багатовимірною моделлю, де людина розглядається як біовітальна й біосоціальна відкрита система, у якій емоційний рівень (ЕР) охоплює емоції (власне реакції та емоційні стани), що є маркерами комфортного або нестабільного стану всієї системи (рис. 1).

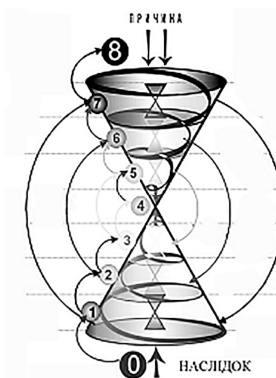

Рис. 1. Рівні універсологічної моделі міжсистемних відносин: 1 (фізичний); 2 (психоемоційний); 3 (ментальний); 4 (соціально-адаптивний); 5 (міжколективний, комунікативний); 6 (ціннісний); 7 (світоглядний, ноосферний)

При взаємодії з безпосередніми структурними рівнями цієї моделі зміст ЕР є регулятором (каузаторм, стимулом або детермінантом) для явищ і процесів нижчого фізичного рівня 1 (підсистеми відносно рівня 2). За умови ігнорування дії інших рівнів системи та всіх нюансів стану речей у певному фрагменті часопростору, тобто у спрощеному вигляді, простежується пряма кореляція «емоція» (стимул) ↔ «дія» (неусвідомлена рефлекторна реакція), напр.: страх → утеча; лють → агресивна дія; радість → рух назустріч і под. Своєю чергою, ЕР є підсистемою відносно вищого — ментального — рівня (3). Тому зміст ЕР може бути катализатором ментальних процесів (радість від пізнання тощо) або об'єктом контролю при аналізі та переосмисленні суб'єктом наслідків можливої емоційно спровокованої дії.

Зважаючи на симетрично-компліментарну логіку взаємодії міжсистемно-орієнтованого (рівні 5–7) і автоорієнтованого (рівні 1–3) планів моделі, ЕР є корелятом аксіологічного рівня (6) організації системи. Інакше кажучи, багаторазові ітерації успішно завершених сценаріїв, які викликають відносно усталені набори емоційних реакцій, призводять до того, що реалізовані у сценаріях концепти набувають статусу цінностей або антицінностей, а відповідні емоції та їх концептуальні іпостасі отримують ціннісне забарвлення. Людина як система здійснює «навігацію» у світах різної природи та мірності, спираючись на аксіологічні орієнтири (як раціональні, так й ірраціональні). Останні «підсилені» підсвідомо очікуваними позитивними емоційними станами або скориговані прагненням уникнути некомфортних емоційних станів (Kolesnyk, 2020).

З огляду на електрохімічну природу психічних процесів, яка передбачає емісію енергетичних імпульсів з певними фізичними характеристиками, можна припустити встановлення емпатійних зв'язків між комунікантами. За умови подібності обробки таких сигналів, зокрема активації аксіологічних концептів, останні включаються до спільного

сценарію на основі механізму резонансу між енергетичними полями біовітальних систем. Імовірно, явище резонансу, реалізоване у багаторазових ітераціях, призводить до формування відносно стійкого «емо-простору», який є спільним для представників певної лінгвокультури. У довготривалій перспективі функціонування такого простору сприяє усталеності асоціативних зв'язків між певними емоціями та культурними смислами, а також розвитку лінгвокультурного забарвлення власне концептуалізованих емоцій. У короткотермінових взаємодіях емоційний енергоінформаційний резонанс породжує «ефект натовпу» (паніка у небезпечних ситуаціях, агресія на адресу чужорідного елемента тощо).

У нашому дослідженні лексема *Ordnung* розглядається як вербально-знаковий корелят ступеня впорядкованості системи (здорового організму, соціального добробуту тощо), а *Chaos* — як корелят ступеня ентропії системи (хвороби, соціальні конфлікти). Ці лексеми є метафоричними репрезентантами базових інтерпретаційних операторів із неповністю пізнаною сутністю, що співвідносить останні з цариною міфічного (іраціонального, надсистемного). Баланс між дією обох операторів забезпечує відносно неврівноважений модус буття відкритої системи та детермінує її динамічні адаптивні трансформації.

Виклад основного матеріалу

Етно- й лінгвокультурна маркованість емоційних концептів „Sicherheit“, „Geborgenheit“, „Zuverlässigkeit“ та „Gemütlichkeit“.

Лінгвокультурний концепт „Ordnung“ займає особливе місце в ціннісній системі координат представників німецькомовного соціуму (Wierzbicka, 1999, p. 163), тому його ім'я містить той етно- й лінгвокультурний зміст, який не можна без утрат передати лексичними еквівалентами інших мов. Концепти „Ordnung“ і „Chaos“ утворюють лінгвокультурну опозицію, поляризуючи внутрішній світ німців (Wierzbicka, 1999, pp. 159–166). Саме „Chaos“ активує екзистенційний страх німців, викликаючи в них перманентне тяжіння до порядку: чим менш актуальним є порядок, тим актуальнішим стає страх (менше порядку — більше страху) (рис. 2).

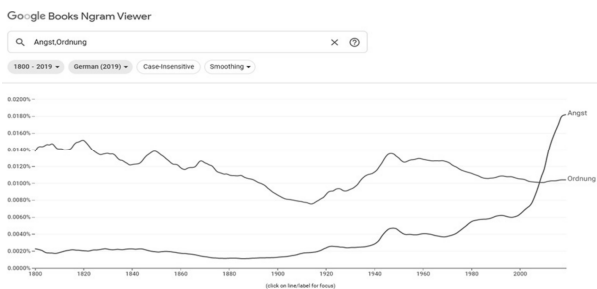

Рис. 2. Графік частотності лем *Angst*, *Ordnung* за даними Google Books Ngram Viewer; німецька мова; 1800–2019 pp.; згладжування 3 (GBNV)

Невпевненість у майбутньому та невизначеність викликають у німців навіть більший страх, ніж реальна небезпека. Це повністю узгоджується із висновком соціолога Г. Гофстеде (Hofstede, 2006, S. 228–289), що в Німеччині особливу роль відіграє такий критерій зіставлення культур, як „Unsicherheitsvermeidung“ (приблизний переклад: уникання невизначеності; страх перед невизначеністю; прагнення уникнути невизначеності). Для представників культур із високим рівнем уникання невизначеності, зокрема німців, характерним є прагнення до дотримання правил, норм поведінки й законів, негативне ставлення до двозначності, чітке й довгострокове планування майбутнього, потреба у зрозумілих і детально розроблених письмових інструкціях, відвертість у вираженні критики, відсутність схильності до ризику. Можна припустити, що згаданий вище «безпеково-затишковий квартет» є основою для „Unsicherheitsvermeidung“ німців.

На думку А. Вежбицької (Wierzbicka, 1999, p. 159), найбільш полярними до екзистенційного страху є концепти „Sicherheit“ та „Geborgenheit“. При цьому концепт „Sicherheit“ виражає смисли повної впевненості в тому, що нічого злого (нехорошого) не може відбутися, тобто він створює більше відчуття захищеності, ніж англосаксонські концепти „Safety“ та „Security“, оскільки перший з них містить смисл «нічого злого не відбудеться», а другий — «нічого злого і не може відбутися» (Шмелев, 2005, с. 445–446). Натомість „Geborgenheit“ — це для німця набагато більше, ніж захищеність, бо цей концепт передає смисли близькості, душевного тепла, спокою, миру, довіри, любові та прийняття іншими людьми (Чеснокова, 2013, с. 66). Починаючи з лона матері, німці почуваються захищеними в різних життєвих ситуаціях: у своїй родині, у затишному колі друзів і под. Потреба в цій емоції трансформується часто навіть у тугу (ностальгію) — *Sehnsucht nach der Geborgenheit*. Остання сприяла ще з часів романтизму формуванню специфічно німецького поняття „Kultur der Innerlichkeit“ (приблизний переклад: «культура душевності, або культура внутрішнього життя»), оскільки німці у переломні періоди розвитку нації ностальгували більше за культурним внутрішнім світом, ніж за свободою та демократією (Gelfert, 2014).

Потреба в безпеці й захищеності вимагає передбачуваності та стабільності, що сприяло актуалізації в німецькій лінгвокультурі не лише концепту „Sicherheit“, але й „Zuverlässigkeit“ (Мізін, 2020, с. 157). Останній містить цілу гаму смислів, пов'язаних із надійністю (стабільністю, безпекою, упевненістю, зокрема у завтрашньому дні, довірою до усталених речей або знайомих людей), усвідомленим ставленням до обов'язку, ґрунтовністю, істинністю і под. Концепт „Zuverlässigkeit“ тісно корелює з концептом „Sicherheit“, доповню-

ючи його, оскільки носії німецької мови відчувають безпечно лише тоді, коли вони впевнені у стабільності та надійності всього того, що їх оточує, а також упевнені в завтрашньому дні. Якщо ж такої впевненості немає, то це й проковує метафізичний страх. При цьому атмосфера безпечності створюється не лише відчуттям надійності та впевненості, але й захищеності („Geborgenheit“). Тільки в такій атмосфері може виникнути та обожнювана чи не кожним німцем, австрієм або швейцарцем затишність, яку репрезентує концепт „Gemütlichkeit“ (рис. 3).

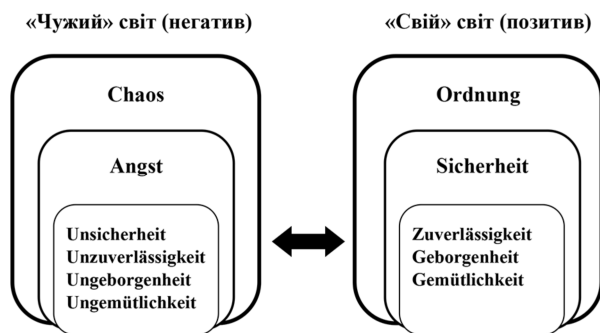

Рис. 3. Протиставлення внутрішнього світу німців на осі Ordnung — Chaos

Підґрунтям, на якому формуються смисли екзистенційної захищеності та затишку, слугує не лише соціалізація людини, але і її фізична природа, зокрема тіло (*embodiment* як базовий когнітивний механізм). Тілесний досвід, тілесні переживання та відчуття лягли в основу багатьох емоційних понять, у тому числі й «безпеково-затишкових», оскільки підвищену потребу в безпеці, у невеликому, закритому, чітко окресленому просторі, де можна було б сховатися від небезпеки й хаосу, психологи пояснюють прагненням знайти заміну вже знайомому (пережитому) пренатальному досвіду укриття в материнському тілі. Емоція *Geborgenheit*, зокрема, також пов'язується із пренатальним досвідом індивіда (див., напр.: Intelmann, 2004, S. 200), що підкреслює глибинність ірраціональної тяги німців до пошуку захисту в якомусь укритті.

Ідея пошуку безпечного, захищеного місця міститься в самому змісті іменника *Geborgenheit*, який походить від дієслова *bergen* — «1) доставити у безпечне місце, рятувати, переховувати, захищати; 2) містити що-н. у собі; 3) почуватися у безпеці (захищеним, спокійним)» (Wahrig, 2001, S. 257). Таке безпечне й захищене місце асоціюється в німців передусім із рідною домівкою та домашнім вогнищем (оселя, житло, будинок, кімната, рідна місцевість, рідні обрії, батьківщина і под.). Це засвідчують дані мовних корпусів, де одними з найчастотніших колокатів леми *Geborgenheit* є *Zuhause* «рідна домівка», *Elternhaus* «батьківський дім», *Hort* «притулок», *Halt* «привал; стоянка», *Heim* «(рідний, батьківський) дім; домашнє вог-

нище», *Haus* «будинок», *Heimat* «батьківщина» (див., напр.: DWDS).

Саме рідна домівка слугує тим локусом, де індивід може зануритися в атмосферу душевного комфорту й безпеки, бо вона є тим центром всесвіту людини, який протистоїть загрозам зовнішньому світу. Негатив останнього пов'язаний із архетипною опозицією «свій — чужий» (див. рис. 3). Навпаки, рідна оселя завжди наповнена позитивом, асоціюючись із родиною, ріднею (родовим корінням) і домашнім вогнищем. У німецькій свідомості ця опозиція ділить внутрішній і зовнішній світ ще за таким параметром: «своє» є зрозумілим, тому тут панує порядок, а «чуже» — незрозумілим, тобто хаотичним. Хаос і є тією загрозою, яка вимагає створення для індивіда екзистенційного прихистку — свого затишного, безпечного, упорядкованого, маленького космосу, де він не почуватиметься чужим, бездомним та екзистенційно самотнім. З огляду на це можна припустити, що «Geborgenheit» є одним із тих концептів, який сприяв створенню у Німеччині сильної держави із потужною системою соціальних гарантій.

Витоки поділу світу на «свій» (внутрішній, інтимний, безпечний) і «чужий» (зовнішній, небезпечний) простежуються в далекому минулому, коли організація поселень давніх германців становила певну фрактальну мікро модель світоустрою, бо кожне поселення являло собою масштабовану копію «серединної землі» (давньоісл. *Midgadr*, давньоангл. *middangeard*) як дискретного, захищеного та безпечного простору. У центрі кожного поселення перебував «світ-у-світі» — палац вождя / короля, а у більш архаїчні часи — довгий, часто дерев'яний будинок-сарай (давньоісл. *langhus*), де жили представники знаті зі своїми сім'ями, воїнами-охоронцями та напіврабами. Такий будинок був локусом-концентратом усіх важливих соціальних практик: саме там зустрічали поважних гостей, святкували, радилися, проводили різноманітні ритуали, воєнні збори тощо. Інакше кажучи, це було найбезпечніше місце, де подібні практики могли вільно реалізуватися.

Середина має тут символічне, сакральне значення, оскільки в германській міфології світ людей є локусом перетину кількох світів, які упорядковані, щонайменше, у двох вимірах. Вертикальний вимір — це *Midgard* (світ людей), *Asgard* (світ богів), *Muspelheim* (світ вогнених велетнів), *Niflheim* (світ вологи й мороку з особливою локацією *Hel* (інколи *Helheim*, *Niflhel*). Натомість у горизонтальній площині *Midgard* оточений світом чудовиськ і велетнів — *Utgard*. Останній включає специфічний субпростір *Jotunheim* (світ велетнів). В обох вимірах світи поза межами *Midgard* є контейнерами «чужих» істот і об'єктів (систем зі специфічною етіоло-

гією та конфігурацією), які становлять небезпеку й загрозу для людей. Тобто «мітгард» для давніх германців — це «свій» (упорядкований, безпечний, захищений, затишний) світ, що надійно «огорожений» від страхів і небезпек зовнішнього світу різними реальними та уявними «огорожами» (межами своєї оселі, стінами будинку, парканом, рікою, горами, лісом тощо). Навіть рай давні германці бачили не на відкритому просторі (пор. острови блаженних, сади Гесперид, поля Елісейські, вершина Олімп із грецької міфології), а у величезному палаці загиблих воїнів — *Walhalle* (Гачев, 2008, с. 218) (давньоісл. *valhöll*, давньоангл. *wælheal*, англ. *Valhalla*). Поділ внутрішнього й зовнішнього світу на «мітгард» і «утгард» закарбувався на рівні колективного несвідомого в сучасних нащадків давніх германців, зокрема німців. Тому згідно з уявленнями останніх за межами «свого» — упорядкованого світу — знаходиться щось жахливе, страшне, тобто все те, що викликає *Angst*. Це і є витокami емоційної потреби представників німецької лінгвокультури у замкненому, обмеженому просторі та їхньої особливої тяги до своєї домівки, до затишного домашнього вогнища, де можна почуватися *geborgen* 'захищено; затишно'.

Відлуння давньогерманської міфології простежується в лексичному складі сучасної німецької мови. Так, лексема *Heim* позначає рідну домівку, домашнє вогнище. За межами *Heim* людина почуватється *unheimlich* (букв. *бездомно*, хоча прикметник *unheimlich* має значення 'жахливий; тривожний; зловісний', тому похідний іменник *Unheimlichkeit* (букв. *бездомність*) передає семантику страху або жаху). Це означає, що для німецької свідомості властиво описувати впорядкований світ як свою домівку, натомість відсутність порядку асоціюється з бездомністю, страхами та жахіттями. Тому відсутність власного безпечного простору породжує ситуацію екзистенційної бездомності (самотності), що, своєю чергою, викликає емоцію *Angst* (Чеснокова, 2013, с. 68).

Не лише із безпекою та надійністю в німців асоціюється власна оселя, але й із тією особливою атмосферою затишку, яку передає концепт „*Gemütlichkeit*“. Останній сформувався на німецькомовних землях у XVIII ст. у середовищі середнього класу — бюргерства. Особливого соціокультурного значення цей концепт набув у Німеччині у період бідермаєру, коли своєрідний захист від постійних політичних, соціальних і економічних змін бюргерство знайшло у поверненні до своєї сім'ї, близьких людей та рідної домівки. Саме в цей час концепт „*Gemütlichkeit*“ почав втілюватися у відповідних формах (стиль житлових приміщень, дизайн клубів за інтересом тощо) та соціальних практиках (різноманітні клуби за інтересом, спільна організація відпочинку, кавові / чайні ритуали, спільні обіди тощо)

(Schmidt-Lauber, 2004, S. 32), поширившись поступово в межах європейського німецькомовного ареалу. Німці позначають словами *Gemütlichkeit* / *gemütlich* вечір, кімнату, приємну прогулянку, а похмуру погоду характеризують як *ungemütlich* 'незатишна'.

Реконструкція смислових наноміфів у внутрішній формі імен концептів „*Sicherheit*“, „*Geborgenheit*“, „*Zuverlässigkeit*“ та „*Gemütlichkeit*“.

Сучасні уявлення німців про безпеку, комфорт і затишок є наслідком діахронічних ітерацій низки сценаріїв, когнітивних практик і смислопороджувальних процесів, спрямованих на раціоналізацію існуючих станів речей та проектування бажаних станів системи (соціуму, людини тощо). При цьому глибинний текст-програма, закодований у внутрішній формі мовних одиниць, які позначають досліджувані концепти, зазнав трансформацій, що вимагає встановлення вихідних смислів цих концептів.

Концепт „*Sicherheit*“. Іменник *Sicherheit* утворений від прикметника *sicher* «певний; визначений; безсумнівний; спокійний», який походить від давньогерм. *sihkur*, середньовісньонім. *sicher* «безтурботний; безсумнівний; позбавлений страху», давньосакс. *sikor*, середньонісньонім. *sēker*, нід. *zeker*, давньофриз. *siker* / *sikur*, давньоангл. *sicor*, англ. *security* < вульг. лат. **sicūrus* < лат. *sēcūrus* «безтурботний; позбавлений страху» < лат. *sēd*, *sē* 'без' + *cūra* «турбота; переживання; відчуття остраху» < *cūrō*, *-āre* «турбуватися» (EDL, p. 425) < іє. *kois-* «турбуватися» (Pokorny, 1959, S. 611). За умови припущення зв'язку з іє. *ko-* (Pokorny, 1959, S. 609) «турбота» постає як прагнення системи до впорядкованості та комфортного стану. Це дає змогу запропонувати реконструкцію діалектичного й доволі парадоксального смислового відтінку концепту „*Sicherheit*“: «безпека» (бажаний комфортний стан системи) ← «відсутність реакції на загрози сигнали». Цей смисловий відтінок є, на нашу думку, універсальною, яка характеризує діалектичну, щонайменше амбівалентну, сутність людини як системи. Деякою мірою це підтверджують смисли «раціоналізована позитивно забарвлена відсутність розвитку, динаміки» (гел. *sicir* «мудрий; стабільний» < шотл. *sicker*, англ. *siker* < лат. *sēcūrus* (McBain, 1911, p. 322)) та «уникнення зусиль задля комфортного стану» (гел. *socair* «легкий», ірл. *socair* «легкий; безпечний» < **acar* «зручність» < *cor-* «місце» (McBain, 1911, p. 334)), які також можна вивести на основі етимологічних даних.

Більшої об'єктивності нашому припущенню надають слов'янські типологічні паралелі: укр. *безпека*, пол. *bezpieczeństwo*, чес. *bezpečnostní*, словацьк. *bezpečnosť*, протослов. *bezpečьnъ* < **peča-* «турбота; клопоти» (ЕСУМ, I, с. 163). При цьому співвіднесення з іє. **peku-* «варити; готувати»

(ЕСУМ, 4, с. 330; Pokorny, 1959, S. 798) дає змогу виявити асоціацію «обробляти; впорядковувати; пристосовувати», тобто *безпека* постає як «невпорядкованість», «чинник хаосу». Водночас кореляція з іє. **pī-* 'сік' (пор. укр. *пекло* (фрагмент поліверсуму, де відбувається покарання грішників через спалення у смолі), білорус. *пекла*, мак. *пекол*, пол. *piekło*, чес., словацк. *peklo*, хорв. *ракао*, верхньолуж. *рјекло*, нижньолуж. *рјакло*, болг. *пѣкло*, слн. *pekel*, старослов. *пѣкъль* «пекло», *пѣцьль* «смола» < *рѣк-л* 'смола', лит. *pikis*, латиськ. *pikis*, лат. *pix*, гр. *πισσα* «смола» (ЕСУМ, 4, с. 328–329)) дає змогу встановити асоціацію з речовиною як основою зв'язків між структурними елементами системи, а також із концептом «Вогонь», що в міфопоетичному вимірі можна визначити як метафорично осмислену «програму розвитку» системи. З огляду на це можна припустити, що *безпека* є відсутністю в системі або зв'язків (як внутрішніх, які забезпечують її цілісність, так і зовнішніх, орієнтованих на синергетичну самопідтримку), або належної програми розвитку. В обох випадках ідеться про набір чинників, що призводять до деструкції системи (людини).

Ураховуючи це, можна дійти висновку про те, що концепт „*Sicherheit*“ означає не онтологічно сприятливий для системи стан речей, а міф-симулякр, породжений суб'єктивно ігнорованими сигналами щодо небезпечних впливів, який у симетричній перспективі може набувати характеру антицінності (хибного орієнтиру). У цьому разі його ім'я — лексема *Sicherheit* — може бути синонімом іменнику *Gefahrlosigkeit* «безпечність; надійність» або позначати реальну відсутність загрозливих для системи чинників.

Концепт „*Zuverlässigkeit*“. Цей концепт корелює з наслідками дій, об'єктом яких є система (*geborgen* < *bergen*): нім. *bergen* «убезпечувати», давньовірхньонім. *bergan*, середньовірхньонім. *bergen*, давньосакс. *gibergan*, середньоніжньонім. *bergen*, середньонід. *berghen*, нід. *bergen*, давньоангл. *beorgan*, давньоісл. *bjarga*, швед. *bärg*, гот. *bairgan* «утримувати; не віддавати» < іє. **bhergh-* «зберігати; ховати». Операція «приховування» є базовим механізмом забезпечення цілісності певного міфологічно сконфігурованого світу, що реалізується у низці табуїстичних практик. Так, іє. **bhergh-*, **bhergh-* «високий» і прагерм. **birga-n*, **burgō*, **birgaxa-* «гора; вал» слугують основою для номінацій простору зі специфічними властивостями: нім. *Berg*, давньовірхньонім. *berg*, середньовірхньонім. *berc*, давньоісл. *bjarg*, *berg* «гора; скеля», *borg* «пагорб», гот. **bergahī* «кам'янисте місце», давньоангл. *beorg* (*beorh*, *biorg*, *biorh*) «пагорб; гора; скеля; нора; гора каміння; місце поховання», давньофриз. *berg* / *birg*, давньосакс. *berg*, давньофранк. *berg*, норв. *berg*, швед. *berg*, дан. *bjerg*, англ. *barrow*, середньонід. *berch*, нід. *berg*, кельт. *Gaul Bergusia*, *Admageto-briga*, *Litano-briga*,

Arebrigium, *Brigiani*, *Brigantes*, *Brigantia* < **bregh-*, давньоірл. *brī*, *brig*, кіпр. *bre*, корн. *bre*, брет. *bre* «пагорб», кіпр. *bera* «кипа» (Vries, 1962, p. 39), гел. *boiriche* «підвищений терен; вал» (McBain, 1911, p. 43). Сміслові відтінки «піднесений», «профільований», «зморшка», «деформація», що виникли внаслідок певного силового (енергетичного) впливу, співвідносяться з локацією джерела цієї енергії, тому в міфопоетичному вимірі концепт «Гора» і є тим місцем, яке забезпечує захист (Колесник, 2017). Прихований змістовий фрагмент «захист для живих» виявляється у зв'язку наведених вище мовних одиниць зі значенням «гора» та англ. *borough* «містечко», давньоангл. *burh*, давньофриз. *burch*, нім. *Burg* «замок», давньовірхньонім. *burg*, нід. *burg*, гот. *baurgs*, давньоісл. *borg* (Левицький, 2010, с. 97). Супутнє значення «місце поховання» («захист для мертвих») простежується в таких паралелях: англ. *mount* «гора», але англ. *mound* «могила; могильний пагорб» (етимологія достеменно не встановлена); давньовірхньонім. *berg*, давньоангл. *beorg* «гора», але давньоангл. *byrgels* «могила» < **burgian* (Kluge, 1967, S. 27) (пор. англ. *to bury*, англ. *barrow* «гора; могила», *burrow* «нора; яма; могила»). Відповідно, захищеність і відчуття безпеки можна пов'язати зі значеннями «прихований» / «ізольований» (система прагне убезпечитися від зовнішніх чинників хаосу, що збільшують її ентропію).

Концепт „*Zuverlässigkeit*“. Витоки кореляцій позитивних емоцій із надійністю простежуються на прикладі таких етимологічних асоціацій: нім. *Zuverlässigkeit* «надійність; витривалість» < *verlassen* «залишати» / «самотній» < *lassen* «дозволяти; веліти; спонукати», давньовірхньонім. *lāgan* / *lān*, середньовірхньонім. *lāgen* / *lān*, давньосакс. *lātan*, середньоніжньонім. *lāten*, нід. *laten*, давньоангл. *lætan*, англ. *to let*, давньоісл. *lāta*, швед. *lāta*, гот. *lēdēin* (ληδείν) «лінивий; втомлений», лат. *lassus* (< **lādto-*) «безсилий; виснажений; втомлений», албан. *lodhe* «втомлює», лит. *lēisti* «звільняти» < іє. **lē(i)d-*, **lād-* < іє. **lē(i)-* «послаблювати; відпускати; зменшувати» (Pokorny, 1959, S. 666). У цьому разі «надійність» стану системи зумовлена відсутністю трансформацій і надмірною впорядкованістю, тобто наближенням до спокою, інертністю та відсутністю енергії. У перспективі це означає «згасання» процесів, необхідних для самопідтримки й розвитку системи (її розпад).

Концепт „*Gemütlichkeit*“. Семантичні відтінки на позначення позитивних емоцій, душевних сил, настрою, способу мислення та ін., які містить значеннева структура іменника *Gemütlichkeit*, етимологічно пов'язані з іменником *Gemüt* «норов; характер; душа; здатність відчувати» (давньовірхньонім. *gimuoti*, середньовірхньонім. *gemüete* / *gemuote*, середньоніжньонім. *gemöde*, середньонід. *ghemoede*, нід.

gemoed). Останній зазнав діахронічного переосмислення та звуження первинних смислів, генерованих іменником *Mut* «хоробрість; відсутність страху» (давньовірхньонім. *muot* 'сила думки; душа; серце; відчуття; намір», середньовірхньонім. *muot*, давньосакс. *mōd*, середньонірхньонім. *mōt* / *mūt*, середньонід. *moet*, нід. *moed*, давньофриз., давньоангл. *mōd*, англ. *mood* «настрій», давньоісл. *mōðr* «лють; збудження», швед. *mod* «хоробрість; звитяга; рішучість», гот. *mōþs* «лють» < герм. **mōða-* «сильне бажання; прагнення» < герм. **mōð-* «бажання» (Левицький, 2010, с. 393)).

Утім, методологічні підвалини нашого дослідження дають змогу запропонувати дещо іншу версію розвитку значення іменника *Gemütlichkeit*. Ця версія передбачає тлумачення концепту «Душа» в координатах широких аналогій, тобто як енергоінформаційну сутність людини, яка здатна сприймати, адаптувати та транслювати програму, закодовану в концепті «Дух» (останній є надсистемою, комплексом законів і закономірностей природи, що традиційно корелюють зі сферою сакрального). Інтенсивна взаємодія цих концептів може супроводжуватися надмірними витратами ресурсів системи (цей процес є аналогічним до функціонування організму людини, де відбувається гальмування і втрата сил після гіперактивності, викликані дією адреналіну або виявом неконтрольованих емоцій). У цьому разі можна припустити, що *Gemütlichkeit* «затишок» (енергетичні / речові процеси низької інтенсивності) походить від герм. **mōð-* «бажання» (енергетичні / речові процеси високої інтенсивності). Цю версію підтверджує певною мірою імовірний зв'язок герм. **mōð-* та герм. **mō-* «старатися; докладати зусиль» (Левицький, 2010, с. 393) у формі **mōþur-* «втомлений» (давньоісл. *mōðr*, фарер. *mōður*, давньоангл. *meðe*, давньосакс. *mothi*, нід. *toe*, давньовірхньонім. *muodi*, нім. *müde* (Kroonen, 2013, р. 373)), а також герм. **mō-* та іє. **mē-* / *mō-* / *mā-* «прагнути; мати сильну волю» (Pokorny, 1959, S. 704–705).

Як бачимо, «бажання» є наслідком «відсутності можливості або здатності», а «затишок» — станом системи, що вичерпала свої ресурси (унаслідок надмірних переживань або участі у сценаріях, які вимагають значних затрат енергії та інших ресурсів). Ці семантичні трансформації віддзеркалюють феномен творення вторинного міфу, коли концепти, які репрезентують стани тієї ізольованої системи, яка втрачає динаміку поступу та перспективи розвитку, набувають позитивних смислів. Генеза такого вторинного міфу зумовлена порушенням балансу в енергетичному полі системи.

Діалектичну єдність потягу до спокою (упорядкування) і невірноваженості (чинники хаосу, які стимулюють адаптивні трансформації) ми співвідносимо з такою концептуальною структу-

рою, як оксиморон. Ця єдність у певні історичні епохи зазнає флуктуацій, які або здійснюють переорієнтацію системи (концептуальна інверсія як динамічний варіант концептуального оксиморону), або призводять до незворотних змін і руйнування системи. Протягом відомої історії сучасної цивілізації німці періодично брали участь у конфліктних сценаріях різного рівня, у яких прагнули забезпечити «комфортний стан системи». Так, у часи пізньої античності та раннього середньовіччя племена тевтонів і алеманів та їхні нащадки утворювали племінні союзи у протистоянні з Римом з іншими германськими племенами, що мігрували, та сусідами-автохтонами. З огляду на доволі жорсткі тогочасні кліматичні умови етнос почав розвивати домінуючий психопатерн «Порядок / Упорядкованість». За доби Реформації відбулося тотальне й жорстке нормування усіх сфер буття, а світогляд німецькомовної спільноти зазнав фундаментальних змін. У різні історичні періоди намагання убезпечити власне буття реалізувалися як агресивне «превентивне впорядкування» суміжних систем: внутрішньоевропейські хрестові походи лицарських орденів, домінування Пруссії та Австро-Угорщини в Нову добу, провідна роль у двох світових війнах у співпраці з країною-союзником, що історично являє собою одновекторну, штучно створену паразитичну систему-домінуючий, внутрішні «програмні похибки» якої долаються виключно з позицій надлишкової впорядкованості (імовірно, це є підставою для зближення двох систем), неоднозначна політика в сучасному європейському просторі тощо. Наведені історичні реалії доповнювалися періодичними пошуками витоків власної ідентичності та спільногерманського (нордичного) коріння, містицизмом і певним фаталізмом (традиційним германським уявленням про *Ragnarök*, позбавлений фази «відродження / відновлення»). Як результат, система витратила багатогаті ресурсів, вичерпала свій потенціал і набула жорсткої, впорядкованої, однак, фрагментованої структури, достатньої для підтримування інертного існування у стані спокою. Така система не здатна до активних трансформацій і розвитку, а концепти „Sicherheit“, „Geborgenheit“, „Zuverlässigkeit“ та „Gemütlichkeit“ є аксіоматичними операторами, які орієнтують буття соціуму як пасивного егрегору.

Прикметно, що реалізація зазначених концептів у повторюваних комунікативних і перетворювальних практиках на рівні міжколективної взаємодії (рівень 5 моделі) та на рівні аксіологічного орієнтування сучасної картини світу лінгвоспільноти (рівень 6 моделі) є дотичною до формування новітньої міфології, а саме «ідеології толерантності», яка спрямована на цінності багатокультурного розмаїття. З огляду на це орієнтація на затишок, спокій, захищеність і стабільність як

емоційні стани, що слугують позитивними аксіологічними орієнтирами, дає змогу спрогнозувати процеси інкорпорації чужорідних елементів (технологічних, етнічних, смислових тощо) до культурного поля німців та втрату німецької ідентичності в умовах глобалізації у найближчій історичній перспективі.

Висновки. Інтерпретація особливостей мовних позначень німецьких емоційних концептів, які містять смисли безпеки, захищеності та затишку, уможлиблює певні суперечливі інтерпретації. Так, фокусування картини світу німецькомовного соціуму навколо концептів „Sicherheit“, „Geborgenheit“, „Zuverlässigkeit“ та „Gemütlichkeit“ сигналізує, імовірно, про подальшу антропоморфізацію образу світу, у якому людина прагне безпечного й безтурботного існування. Набуття цими емоційними концептами домінантної ролі в картині світу сучасної німецької лінгвокультури свідчить про її загальну переорієнтацію під впливом переосмислених аксіоматичних аксіологічно забарвлених операторів. Зміст цих операторів охоплює переосмислені традиційні германські уявлення про світоустрій та оптимальні варіанти впорядкування світу людей. При цьому цей світ перебуває на межі перетину різноманітних реальностей, які становлять небезпеку.

Ця тенденція демонструє водночас викривлення орієнтації системи (лінгвокультури, картини світу, національного сегмента семіосфери) вздовж вектора «Порядок». Надмірне впорядкування всіх сфер буття, яке викликає низку пози-

тивних емоцій, є виявом створення вторинних міфів-симулякрів, що раціоналізують втрату системою ресурсів, творчого імпульсу та здатності до самопідтримки й саморозвитку. При цьому (1) концепт „Sicherheit“ постає, скоріше, універсальною, ніж явищем германського смислового простору (ігнорування загрозливих сигналів задля комфортного почуття); концепт „Geborgenheit“ демонструє акцентуацію ізольованості, дискретності, фрагментарності як позитивного явища, яке забезпечує безпеку (викривлена аберация давньогерманських уявлень про подвір'я, домівку, палац, могилу); концепт „Zuverlässigkeit“ віддзеркалює міф-симулякр «пасивність, упорядкованість, спокій — це добре»; концепт „Gemütlichkeit“ виражає суголосний з концептом „Zuverlässigkeit“ міф-симулякр «затишок, спокій як відсутність зусиль — це добре» (його ім'я — іменник *Gemütlichkeit* — демонструє глибинну інверсію змісту внутрішньої форми вихідних основ).

Наші висновки суголосні зі спостереженнями тенденцій поступу європейських лінгвокультур: як і інші «старі» системи сучасної Європи, сучасні німці демонструють «втому» внаслідок гіпертрофованого впливу чинників порядку. Це сприяє формуванню гомогенного глобалістичного простору, складники якого почуваються зручно й комфортно та нездатні здійснювати самопідтримку й саморегуляцію. Такі явища відповідають універсальним когнітивним механізмам проектування реальності, тому вони можуть розглядатися як «мікроголограма» майбутнього універсального образу квазіреального світу.

ДЖЕРЕЛА

1. Гачев, Г. Д. (2008). *Национальные образы мира. Эллада, Германия, Франция: опыт экзистенциальной культурологии*. Москва: Логос.
2. ЕСУМ. *Етимологічний словник української мови*. (1982–2006): в 7 т. / Укл. Болдирев Р. В. та ін. К.: Наукова думка.
3. Колесник, О. С. (2013). Емоції крізь призму лінгвoseміотики міфу. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. 26, 76–82.
4. Колесник, О. С. (2017). Концепт-міфологема ГОРА у лінгвокультурах європейських етносів. *Концепти и контрасты* : монографія / под. ред. Н. В. Петлюченко. Одеса : Издательский дом «Гельветика», 102–111.
5. Левицкий, В. В. (2010). *Этимологический словарь германских языков*. Винница: Нова книга. Т. 1.
6. СУМ. (1972). *Словник української мови*. Т. 3. Київ: Наукова думка.
7. Чеснокова, Л. В. (2013). Концепты метафизического страха (Angst) и безопасности (Geborgenheit) в немецкой философии культуры. *Контекст и рефлексия: философия о мире и человеке*, 1–2, 58–71.
8. Шмелев А. Д. (2005) Некоторые тенденции семантического развития русских дискурсивных слов (на всякий случай, если что, вдруг). *Ключевые идеи русской языковой картины мира*. Зализняк А. А., Левонтина И. Б., Шмелев А. Д. Москва: Языки славянской культуры, 445–446.
9. Bausinger, H. (2005). *Typisch deutsch. Wie deutsch sind die Deutschen?* München: C.H. Beck Verlag.
10. DWDS. *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*. Retrieved January 13, 2021, from <http://www.dwds.de/ressourcen/korpora/>.
11. EDL. (1828). *An Etymological Dictionary of the Latin Language*. London: A.J. Valpy.
12. Friedlmeier, W., Corapci, F., & Cole, P. M. (2011). Socialization of Emotions in Cross-cultural Perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 5 (7), 410–427.

13. GBNV. Google Books Ngram Viewer. Retrieved January 15, 2021, from <https://books.google.com/ngrams>.
14. Gelfert, H.-D. (2014). Von Innerlichkeit zu Nüchternheit. Deutsche Kultur heute. *PoliTeknik*. Retrieved January 7, 2021, from <http://politechnik.de/language/de/author/hans-dieter/>.
15. Heidegger, M. *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1979.
16. Hofstede, G. (2006). *Lokales Denken, globales Handeln. Interkulturelle Zusammenarbeit und globales Management*. München: C.H. Beck Verlag.
17. Intelmann, C. (2004). Der Raum in der Psychoanalyse. Zur Wirkung des Raumes auf den psychoanalytischen Prozeß. *Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie*. München: Ludwig-Maximilians-Universität.
18. Kierkegaard, S. (2020). *Begrebet angst: Begrebet angst*. København: Dansk Litteratur Forlag.
19. Kluge, F., Mitzka, W. (1967). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 20. Aufl. / Bearb. von W. Mitzka. Berlin: Walter de Gruyter.
20. Kolesnyk, O. (2020). Systemic Universalia in Language, Myth and Culture: Methodological Remarks on Integrated Interpretations. *RES HUMANITARIAE*. XXVIII, 164–178.
21. Kövecses, Z. (1986). *Metaphors of Anger, Pride, and Love: A lexical approach to the structure of concepts*. Amsterdam: John Benjamins.
22. Kroonen, G. (2013). *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*. Leiden-Boston : Brill.
23. Kövecses, Z., 1990. *Emotion Concepts*. New York: Springer.
24. McBain, A. (1911). *An Etymological Dictionary of the Gaelic Language*. Stirling: Eneas MacKay.
25. Mizin, K. & Letiucha, L. (2019). The Linguo-Cultural Concept TORSCHLUSSPANIK as the Representative of Ethno-Specific Psycho-Emotional State of Germans. *Psycholinguistics*, 25 (2), 234–249.
26. Mizin, K. & Ovsienko, L. (2020). The German Linguo-Cultural Concept SCHADENFREUDE in Cross-Cultural Perspective: A Corpus-Based Approach. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*, V (1), 143–184.
27. Mizin, K., & Petrov, O. (2021). Emotional State GEMÜTLICHKEIT in Cross- cultural Perspective: Corpus-Based approach. *Studies about Languages / Kalby studijos* 38, 43–60.
28. Oster, U. (2012). “Angst” and “Fear” in Contrast: A Corpus-based Analysis of Emotion Concepts. In: *Cognitive Linguistics between Universality and Variation*, (eds.) Brdar, M., Raffaelli, I. and Žic Fuchs, M. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 327–355.
29. Pokorny, J. (1959). *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bd. 1–2. Bern : Francke.
30. Schmidt-Lauber, B. (2004) Europäische Ethnologie und Gemütlichkeit. Fragen einer Alltagskulturwissenschaft. *Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften* 15(4), 27–49.
31. Stefanowitsch, Anatol 2004. Happiness in English and German: A metaphorical-pattern analysis. In Michel Achard & Suzanne Kemmer (eds.) *Language, Culture, and Mind*. Stanford: University of Stanford, CSLI Center for the Study of Language and Information, 137–149.
32. Vries, J. (1962). *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. Leiden: Brill.
33. Wahrig. (2001). *Wahrig Deutsches Wörterbuch*. Gütersloh: Bertelsmann.
34. Wierzbicka, A. (1999). *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
35. Wilson, P. A., & Lewandowska-Tomaszczyk, B. (2017). Pride in British English and Polish: A Cultural Linguistics Perspective. In: *Advances in Cultural Linguistics*, (Ed.) Sharifian, F. Singapore: Springer, 373–409.

REFERENCES

1. Gachev, G. D. (2008). *Natsionalnyie obrazy mira. Ellada, Germaniia, Frantsiia: opyt ekzistentsialnoi kulturologii*. Moskva: Logos [in Russian].
2. ESUM. *Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy*. (1982–2006): V 7 tomakh. Ukl. Boldyriev R. V. ta in. K.: Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Kolesnyk, O. S. (2013). Emotsii kriz pryzmu linhvosemiotky mifu. *Naukovyi visnyk kafedry YuNESKO Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Filolohiia, Pedahohika, Psykholohiia*, 26, 76–82 [in Ukrainian].
4. Kolesnyk, O. S. (2017). Kontsept-mifolohema HORA u linhvokulturakh yevropeiskykh etnosiv. *Kontsepty i kontrasty: monohrafiia*. Ed. Petliuchenko. Odessa: Izdatelskii dom «Gelvetika», 102–111 [in Ukrainian].
5. Levitskii, V. V. (2010). *Etimologicheskii slovar germanskikh yazykov*. Vinnitsa: Nova knyha, T. 1 [in Russian].
6. SUM. (1972). *Slovnyk ukrainskoi movy*. T. 3, Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
7. Chesnokova, L. V. (2013). Kontsepty metafizicheskogo strakha (Angst) i bezopasnosti (Geborgenheit) v nemetskoy filosofii kultury. *Kontekst i refleksii: filozofiiia o mire i cheloveke*, 1–2, 58–71 [in Russian].

8. Shmelev, A. D. (2005). Nekotorye tendentsii semanticheskogo razvitiia russkikh diskursivnykh slov (na vsiakii sluchai, esli chto, vdrug). *Klyuchevyye idei russkoi yazykovoi kartiny mira*. Zalizniak A. A., Levontina I. B., Shmelev A. D., M.: Yazyki slavyanskoi kultury, 445–446 [in Russian].
9. Bausinger, H. (2005). *Typisch deutsch. Wie deutsch sind die Deutschen?* München: C. H. Beck Verlag [in German].
10. DWDS. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. [in German].
<http://www.dwds.de/ressourcen/korpora/>
11. EDL. (1828). *An Etymological Dictionary of the Latin Language*. London: A. J. Valpy [in English].
12. Friedlmeier, W., Corapci, F., & Cole, P. M. (2011). Socialization of Emotions in Cross-Cultural Perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 5 (7), 410–427 [in English].
13. GBNV. Google Books Ngram Viewer. [in English].
<https://books.google.com/ngrams>.
14. Gelfert, H.-D. (2014). Von Innerlichkeit zu Nüchternheit. Deutsche Kultur heute. *PoliTeknik* [in German].
<http://politechnik.de/language/de/author/hans-dieter/>
15. Heidegger, M. *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1979 [in German].
16. Hofstede, G. (2006). *Lokales Denken, globales Handeln. Interkulturelle Zusammenarbeit und globales Management*. München: C. H. Beck Verlag [in German].
17. Intelmann, C. (2004). Der Raum in der Psychoanalyse. Zur Wirkung des Raumes auf den psychoanalytischen Prozeß. *Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie*. München: Ludwig-Maximilians-Universität.
18. Kierkegaard, S. (2020). *Begrebet angst: Begrebet angst*. København: Dansk Litteratur Forlag [in German].
19. Kluge, F., Mitzka, W. (1967). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 20 Aufl. / Bearb. von W. Mitzka. Berlin: Walter de Gruyter [in German].
20. Kolesnyk, O. (2020). Systemic Universalia in Language, Myth and Culture: Methodological Remarks on Integrated Interpretations. *RES HUMANITARIAE*. XXVIII, 164–178 [in English].
21. Kövecses, Z. (1986). *Metaphors of Anger, Pride, and Love: A lexical approach to the structure of concepts*. Amsterdam: John Benjamins [in English].
22. Kroonen, G. (2013). *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*. Leiden-Boston: Brill [in English].
23. Kövecses, Z. (1990). *Emotion Concepts*. New York: Springer [in English].
24. McBain, A. (1911). *An Etymological Dictionary of the Gaelic Language*. Stirling: Eneas MacKay.
25. Mizin, K., & Letiucha, L. (2019). The Linguo-Cultural Concept TORSCHLUSSPANIK as the Representative of Ethno-Specific Psycho-Emotional State of Germans. *Psycholinguistics*, 25 (2), 234–249 [in English].
26. Mizin, K., & Ovsienko, L. (2020). The German Linguo-Cultural Concept SCHADENFREUDE in Cross-Cultural Perspective: Corpus-based Approach. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*, V (1), 143–184 [in English].
27. Mizin, K., & Petrov, O. (2021). Emotional state GEMÜTLICHKEIT in Cross-Cultural Perspective: Corpus-based approach. *Studies about Languages / Kalby studijos* 38, 43–60 [in English].
28. Oster, U., 2012. “Angst” and “Fear” in Contrast: A Corpus-Based Analysis of Emotion Concepts. In: *Cognitive Linguistics between Universality and Variation*, (eds.) Brdar, M., Raffaelli, I. and Žic Fuchs, M. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 327–355 [in English].
29. Pokorny, J. (1959). *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*. Bd. 1–2. Bern: Francke [in German].
30. Schmidt-Lauber, B. (2004). Europäische Ethnologie und Gemütlichkeit. Fragen einer Alltagskulturwissenschaft. *Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften* 15(4), 27–49 [in German].
31. Stefanowitsch, Anatol (2004). Happiness in English and German: A metaphorical-pattern analysis. In Michel Achard & Suzanne Kemmer (eds.) *Language, Culture, and Mind*. Stanford: University of Stanford, CSLI Center for the Study of Language and Information, 137–149 [in English].
32. Vries, J. (1962). *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*. Leiden: Brill [in German].
33. Wahrig. (2001). *Wahrig Deutsches Wörterbuch*. Gütersloh: Bertelsmann [in German].
34. Wierzbicka, A. (1999). *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press [in German].
35. Wilson, P. A., Lewandowska-Tomaszczyk, B., 2017. Pride in British English and Polish: A Cultural Linguistics Perspective. In: *Advances in Cultural Linguistics*, (ed.) Sharifian, F. Singapore: Springer, 373–409 [in English].

Дата надходження статті до редакції: 16.09.2021.

Прийнято до друку: 22.09.2021.